

ธัมมิกสังคมนิยมกับการบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมาก
อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก*
DHAMMIC SOCIALISM AND WATER MANAGEMENT OF NAKHON PA MAK
COMMUNITY, BANG KRATHUM DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

วัทธัญ ใจบริสุทธิ์, จิตสุภา กิตติผดุง
Watunyu Jaiborisudhi, Jitsupa Kitipadung
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Thammasat University
Corresponding Author E-mail: jitsupak@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาและวิเคราะห์ถึงทุนจากธรรมของคนภายในชุมชนนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสนทนากลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชาวบ้าน และตัวแทนชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำชุมชน จำนวน 12 คน

ผลการวิจัยพบว่า คนภายในชุมชนจำกัดความต้องการของตน ด้วยทุนทางธรรม คือ ทางสายกลาง คนภายในชุมชนมีความรักสามัคคี ด้วยทุนทางธรรม คือ ความเมตตา และคนภายในชุมชนทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ด้วยทุนทางธรรม คือ การเสียสละ ธรรมเหล่านี้นำไปสู่การเป็นธัมมิกสังคมนิยม อันเป็นธรรมและสังคมที่ทำให้การบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมากประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: ธัมมิกสังคมนิยม; การบริหารจัดการน้ำชุมชน; ทุนทางธรรม

* Received August 23, 2021; Revised September 20, 2021; Accepted September 22, 2021

Abstract

Objectives of this research paper were to investigate and analyze the moral capital that contributed to the success of water resource management among residents of the Nakhon Pa Mak community, Bang Krathum district, Phitsanulok Province, conducted by the qualitative method that utilized 12 participants in focus group discussion including officials from the local administrative organizations, community leaders, and people involved in community water resource management.

Findings were that community members used the moral capital of the middle way to restrict their demand. People in the community lived in harmony because of the moral capital of compassion, people of the community were brought together to commit the public good with the moral capital of self-sacrifice. These moral capitals resulted in Dhammic socialism which contributed to the Nakhon Pa Mak community's success in water resource management.

Keywords: Dhammic Socialism; Community Water Management; Dharma capital

บทนำ

เมื่อพิจารณาถึงพื้นที่ที่ทำการศึกษาก็คือ ชุมชนนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งประสบกับปัญหาน้ำท่วม น้ำหลาก และน้ำแล้งบนพื้นที่เดียวกัน อันเนื่องมาจากขาดการบริหารจัดการต้นทุนน้ำอย่างเป็นระบบทั้งชุมชนและเครือข่ายที่มีอยู่ จึงได้ริเริ่มการพัฒนาและบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบโดยมีการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนตามแนวพระราชดำริเป็นแนวทาง ด้วยการร่วมกันวิเคราะห์ถึงปัญหาน้ำของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม คนในชุมชนร่วมกันสำรวจโครงสร้างแหล่งน้ำที่มีอยู่เดิม ร่วมกันพัฒนาโครงสร้างแหล่งน้ำให้ใช้งานได้ ร่วมกันพัฒนาประสิทธิภาพการกักเก็บและระบายน้ำ คนภายในชุมชนยังได้ร่วมกันเสียสละในการขุดลอกปรับปรุงแหล่งเดิมที่มีภายในชุมชนและช่วยกันติดตามข้อมูลเฝ้าระวังน้ำท่วม น้ำหลาก ตลอดจนผลักดันให้ชุมชนทำการเกษตรตามแนวทางทฤษฎีใหม่ควบคู่ไปกับการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ จนประสบความสำเร็จเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชน ดังมีผลสัมฤทธิ์ต่อไปนี้ สามารถแก้ปัญหา น้ำท่วมและน้ำแล้งของชุมชนจากการฟื้นฟูแหล่งน้ำและโครงสร้างน้ำครอบคลุมพื้นที่ 13 หมู่บ้าน เกิดความยั่งยืนจากปัญหาน้ำท่วม ด้วยชุมชนมีแผนรับมือในภาวะน้ำหลากภายใต้คณะทำงาน ตลอดจนระบบการเฝ้าระวังและเตือนภัยของชุมชนเกิดความมั่นคงจากปัญหาน้ำแล้ง ด้วยชุมชนสามารถเพิ่มปริมาณน้ำอุปโภคในหน้าแล้งเพิ่มขึ้นถึงกว่า 1,476,000 ลูกบาศก์เมตร (มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2564) จะเห็นได้ว่าความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมากนั้นมาจากการร่วมแรงร่วมใจ

ของชาวชุมชนนครป่าหมาก หรือกล่าวได้ว่าชาวชุมชนนครป่าหมากได้ร่วมกันบริหารจัดการน้ำ โดยละความเป็นปัจเจกนิยม (Individualism) ไปสู่การสร้างสรรค์ระบบที่เป็นสังคมนิยม (Socialism) อันเป็นธรรมาภิบาล หรือสังคมที่ดำเนินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชนเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปและต้องได้รับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน ดังผลการศึกษาต่อไปนี้ ณขพต จันจุฬา (2552) ได้ทำการศึกษากิจการน้ำแบบรัฐและแบบชาวบ้านในพื้นที่ตำบลกาเยาะมาตี อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส พบว่า คนภายในชุมชนกว่าร้อยละ 90 ต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำชุมชน จากผลที่โครงการของภาครัฐชุดคลองเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมน้ำหลากภายในชุมชน แต่ไม่ได้ทำประชาพิจารณ์และศึกษาผลกระทบอย่างรอบด้าน ส่งผลให้ชุมชนต้องได้รับผลกระทบกับปัญหาดังกล่าวโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตลอดจนอาจจะก่อให้เกิดความขัดแย้ง อันสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของนโยบายและโครงการแบบบนลงล่าง (top-down) โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้ชาวชุมชนกาเยาะมาตีได้เคยร่วมกันบริหารจัดการน้ำของชุมชนโดยไม่มี ความขัดแย้งกันภายในชุมชนมาอย่างยาวนาน ซึ่งเป็นความสำเร็จในการจัดการน้ำของชุมชนที่เกิดจากชุมชนและเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ในส่วนของ ชวัญภา สุขคร (2557) ได้ทำการศึกษาถึงการร่วมกันจัดทำฝ่ายชะลอน้ำของชุมชนบ้าน กิวท่าล่าง-ท่าใต้ ตำบลบ้านกิว อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง พบว่า คนภายในชุมชนต่างร่วมกันเริ่มที่จะศึกษาถึงปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นในชุมชน รวบรวมข้อมูลของสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำ ร่วมมือกับภาครัฐ ใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชุมชนผสมผสานกับการรับเทคโนโลยีของภาคเอกชนมาพัฒนาจัดทำฝ่ายชะลอน้ำควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำ สร้างกฎกติกา มีการสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการประชุมปรึกษาหารือวางแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นระยะ และรุกร กาญจน์จิระเดช และคณะ (2561) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำของจังหวัดอุทัยธานีตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้มีระดับปานกลาง เนื่องจากยังขาดการให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับความสำคัญในการบริหารจัดการน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้ง ที่จะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน ทำให้ประชาชนยังไม่ให้ความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำเท่าที่ควร โดยจะต้องสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนถึงหัวใจของการบริหารจัดการน้ำที่กำกับไปด้วยหลักความพอเพียง พอดี พอประมาณ และมีเหตุผล ให้เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรน้ำ เพื่อนำไปสู่การร่วมกันรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ น้ำท่วม น้ำแล้งของชุมชน ร่วมกันวางแผน ร่วมกันสร้างกลไก สร้างเครือข่ายในการบริหารจัดการน้ำ

จะเห็นได้ว่าจากการศึกษาของ รุกร กาญจน์จิระเดช และคณะ (2561) สะท้อนให้เห็นถึงภาวะที่ชุมชนมิได้ตระหนักถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นมาจากการบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ รวมถึงหลักการของความพอเพียงในการบริหารจัดการน้ำ ทำให้การมีส่วนร่วม การเสียสละเพื่อ

ส่วนรวมจึงไม่บังเกิดผลเท่าที่ควร ในขณะที่การศึกษาของ ขวัญนา สุขคร (2557) กลับพบว่า ชุมชนบ้านกิวท่าล่าง-ท่าใต้ ได้เสียสละร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ พัฒนาระบบการบริหารจัดการน้ำ และทำฝ่ายของชุมชนจนประสบความสำเร็จ สำหรับการศึกษาการจัดการน้ำแบบรัฐและแบบชาวบ้านในตำบลกาเยาะมาตีของ ณชพงศ จันจุฬา (2552) ได้ชี้ให้เห็นถึง ความเข้าใจพื้นที่ ความต้องการ ความพร้อมใจของชุมชนที่เสียสละร่วมกันนำมาซึ่งความสำเร็จในการจัดการน้ำของชุมชน ต่างไปจากโครงการจากภาครัฐที่ได้สร้างปัญหาให้แก่ชุมชน อันเนื่องมาจากการขาดความเข้าใจคนและพื้นที่ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้างต้นนั้นยังไม่มีผลงานชิ้นใดที่ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติของชุมชนกับการบริหารจัดการน้ำ โดยมีแนวคิดของงานวิจัยดังต่อไปนี้

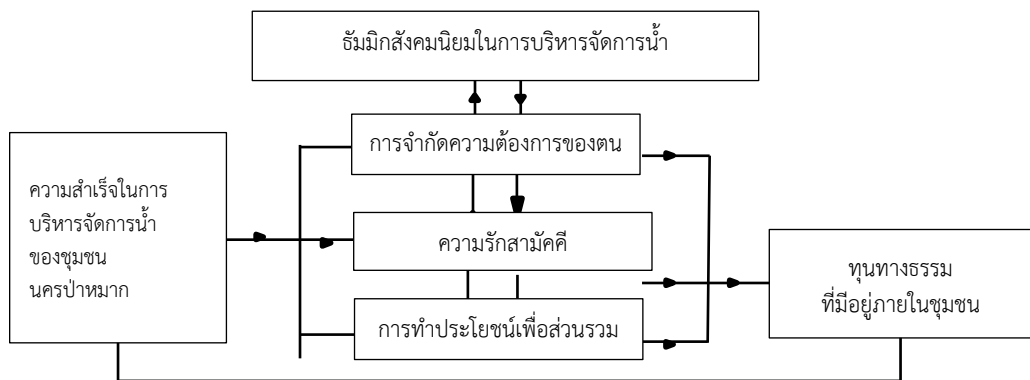
แนวคิดธัมมิกสังคมนิยม

พระธรรมโกษาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) (2548) ได้เสนอแนวคิดทางสังคมการเมืองที่เรียกว่า ธัมมิกสังคมนิยม (Dhammic Socialism) เป็นสังคมที่นิยมหรือประกอบสร้างด้วยธรรม ประกอบสร้างด้วยความถูกต้อง ถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยปัจเจกไม่ยึดถือตัวกูวของกู ละความเห็นแก่ตัว เมตตาต่อผู้อื่น รู้รักสามัคคี ละส่วนเกิน แล้วส่วนเกินเหล่านั้นจะถูกคืนไปสู่ส่วนรวม ธัมมิกสังคมนิยมจึงเป็นแนวคิดสังคมนิยมรูปแบบหนึ่ง อันแตกต่างไปจากแนวคิดแบบทุนที่มุ่งจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดซึ่งเท่ากับเป็นการเบียดเบียนสังคมส่วนรวม ทำลายทรัพยากร ทำลายโลก เช่นนี้เศรษฐกิจภายใต้ธัมมิกสังคมนิยมเป็นเศรษฐกิจผู้เมตตาพร้อมสละส่วนเกินเป็นโรงงานให้แก่ส่วนรวมให้แก่ผู้ยากไร้ ต่างจากคนรวยภายใต้สังคมนิยมที่กอบโกยส่วนเกินภายใต้กฎเกณฑ์เสรีอันไร้ขอบเขต เป็นเสรีของกิเลสจึงต้องเผด็จการแก่งแย่งด้วยธรรม สำหรับเป้าหมายของธัมมิกสังคมนิยมในทางการเมืองคือ การเมืองที่ปกครองโดยธรรมราชา ซึ่งกำกับด้วยทศพิธราชธรรม ธรรมราชาจะบริหารปกครองเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชนเป็นใหญ่ พุทธทาสภิกขุมองว่าธัมมิกสังคมนิยมจะเป็นทางออกของโลก ธัมมิกสังคมนิยมจะสร้างสังคมอันสงบสันติ กล่าวได้ว่าธัมมิกสังคมนิยมเป็นทุนประเภทหนึ่งที่อยู่กับพระศาสนา อยู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน

แนวคิดการจัดการน้ำโดยชุมชนตามแนวพระราชดำริ

มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2557) ได้เสนอ การบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนตามแนวพระราชดำริ ซึ่งมีแนวทางจัดการน้ำท่วมและน้ำแล้งโดยชุมชน ดังต่อไปนี้ เริ่มจากระดับครัวเรือนด้วยการขุดสระน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดปี ควบคู่ไปกับการทำการเกษตรแบบผสมผสานและนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการดำรงชีพ หลังจากนั้นจึงขยายผลการบริหารจัดการน้ำไปสู่ระดับชุมชน โดยคนภายในชุมชนจะต้องร่วมกันปรึกษาหารือรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทางเดินของน้ำตามธรรมชาติ แล้วนำมาจัดทำแผนในการบริหารจัดการน้ำของชุมชน ด้วยการขุดลอกคูคลองแหล่งน้ำต่าง ๆ จัดการน้ำหลากเข้าสู่แก้มลิงยามแล้ง แล้วจึงขยายผลการจัดการน้ำไปสู่ชุมชนอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่าการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนตามแนวพระราชดำรินี้มีส่วนประกอบที่สอดคล้องไปกับความเป็นธรรมาภิบาลของพุทธศาสนิกชน ไม่ว่าจะเป็นธรรมจากความพอเพียง หรือจะเป็นธรรมจากการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม อย่างไรก็ตามธรรมาภิบาลในบทความนี้แตกต่างไปจากธรรมาภิบาลของพุทธศาสนิกชน ตรงที่มีได้มีเป้าหมายทางการเมือง หากแต่นำทุนจากธรรมาภิบาลที่หมายมุ่งให้ปัจเจกชนละอัตตา ละกิเลส เมตตาต่อผู้อื่น เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม มาแปรเป็นตัวชี้วัดกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ ดังนี้ 1) การจำกัดความต้องการของตน 2) ความรักสามัคคี 3) การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

จากข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและวิเคราะห์ถึงทุนจากธรรมของคนภายในชุมชนนครป่าหมากที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงทุนจากธรรมของคนภายในชุมชนนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่วิจัย คือ ชุมชนนครป่าหมาก อำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก ประชากร คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชาวบ้าน และตัวแทนชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ จำนวน 12 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสนทนากลุ่ม ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนนครป่าหมาก ข้อมูลสถานการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับทุนทางสังคมของชุมชน ที่มา ปัญหา และรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน ส่วนที่ 2 กรอบคำถามเกี่ยวกับทุนทางสังคม เช่น ทรัพยากรที่มีในชุมชน

ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน บรรทัดฐานทางสังคม ความไว้วางใจของคนภายในชุมชน และเครือข่ายทางสังคมความสัมพันธ์ทางสังคม และส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงข้อเสนอแนะวิเคราะห์ควบคู่ไปกับข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Analysis)

ผลการวิจัย

ในอดีตที่ชุมชนนครป่าหมากประสบกับปัญหาทั้งน้ำท่วมและน้ำแล้งสลับกันไปตลอดจนพื้นที่ชุมชนนครป่าหมากยังเป็นพื้นที่ที่ต่ำที่สุดของอำเภอบางกระทุ่ม แต่หลังจากได้นำแนวทางการบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนตามแนวพระราชดำริมาปรับใช้ พร้อมกับการสนับสนุนจากเครือข่ายต่าง ๆ ได้แก่ Japan International Cooperation Agency (JICA) สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (สสนก.) มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมทรัพยากรน้ำ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดพิษณุโลก ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพิษณุโลก และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ โดยความสำเร็จของการบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมากนั้นมีความสัมพันธ์กับรากฐานของทุนจากธรรมที่มีอยู่ภายในสังคม หรือกล่าวได้ว่าชุมชนนครป่าหมากเป็นชุมชนที่ร่วมกันจัดการน้ำด้วยธัมมิกสังคมนิยม อันมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้ การจำกัดความต้องการของตน ความรักสามัคคี และการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

การจำกัดความต้องการของตนกับการบริหารจัดการน้ำ

หลังจากอุทกภัยครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 ชาวชุมชนนครป่าหมากไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือทั้งยังชีพจากภาครัฐ ชาวบ้านจึงมองว่า จะอย่างไรจึงจะมีอาหารกินในฤดูน้ำหลาก ทำอย่างไรจะพึ่งพาตนเองได้ จนในปี ค.ศ. 2557 มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้แนะนำให้บริหารจัดการน้ำตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร (ในหลวงรัชกาลที่ 9) ส่งเสริมให้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่เข้ามาปรับใช้ในชุมชน (การสนทนากลุ่ม, 2564) ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็จะพบได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและดำเนินกิจกรรมกิจการทุกรูปแบบ โดยเริ่มจากมุมมองที่ว่า ความต้องการของมนุษย์เปรียบดังทะเลมหาสมุทรล้นอย่างไรก็ยากที่จะเต็ม เศรษฐกิจพอเพียงจึงมุ่งที่จะจำกัดความต้องการที่ไร้ขอบเขตของมนุษย์ด้วยความพอดีพอประมาณ ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่งแตกต่างไปจากแนวคิดแบบทุนที่หมายมุ่งจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะความต้องการของมนุษย์ยังมิได้ถูกจำกัด ก็ย่อมที่จะส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรอย่างไร้ขีดจำกัดจนเกินกว่าอันเป็นการทำลายทรัพยากร ทำลายโลก ทั้งนี้ความพอเพียงประกอบไปด้วย ความพอดีพอประมาณ (Moderation) รู้ตนรู้กำลังตนไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น มีเหตุผล (Reasonableness) ในการจะตัดสินใจว่าเราควรจะทำดีพอประมาณแค่ไหนนั้นต้องใช้เหตุผลมาประเมินตน รวมถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีภูมิคุ้มกัน (Self-

immunity) ไม่ประมาทพร้อมที่จะเผชิญกับผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้เสมอ โดยมีเหตุผลเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจความพอเพียงพอประมาณนำไปสู่การมีภูมิคุ้มกัน ทั้งนี้ความพอเพียงต้องมีสองเงื่อนไขคือยักยากได้แก่ ความรู้อันสัมพันธ์กับธรรม ความรู้จะขาดซึ่งธรรมมิได้ หากมีข้อมูลมีความรู้แต่ขาดธรรม ผู้รู้นั้นก็ไม่ต่างอะไรไปจากปีศาจที่คาบคัมภีร์เอาไว้ (The Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB), 2015) โดยไสว บุญมา (2549) กล่าวว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางสายกลาง ในขณะที่อภิชัย พันธเสน (2558) มองว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจตามแนวทางของพุทธธรรม ที่มุ่งไปที่ความพอดีพอประมาณ ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน

กล่าวได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหาได้เป็นสิ่งที่ชาวพุทธไม่คุ้นเคย เมื่อความพอดีพอประมาณ ก็คือ ทางสายกลางที่ชาวพุทธรู้จักกันดี ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ทางสายกลาง ทางสายกลาง คือ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทุนทางธรรมที่อยู่คู่กับสังคมโลกนี้มาช้านาน พุทธองค์มิได้เป็นผู้สร้างขึ้น แต่พุทธองค์เป็นผู้พบและในหลวงรัชกาลที่ 9 เป็นผู้ชี้ให้เห็นอีกคำรบหนึ่ง

สำหรับภาคปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ ทฤษฎีใหม่ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนเลี้ยงตัวเองได้ ผลผลิตส่วนเกินไว้ขายเพื่อสร้างรายได้ ซึ่งวิธีการตามทฤษฎีใหม่มีหลักสำคัญ คือ การบริหารจัดการน้ำและจัดการพื้นที่ (The Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB), 2015)

ทฤษฎีใหม่ในฐานะภาคปฏิบัติของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือน สะท้อนให้เห็นในรูปแบบของกิจกรรมกิจกรรมที่จำกัดความต้องการของตน รู้จักประมาณตน ใช้ปัญญาและเหตุผลประเมินศักยภาพของกิจการและกิจกรรมของตน ใช้ปัญญาและเหตุผลประเมินทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รายรอบ สร้างให้ครัวเรือนสามารถเลี้ยงชีพเองได้ อันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครัวเรือน เป็นภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากเศรษฐกิจแบบทุนที่มีแต่ความไม่แน่นอน เป็นภูมิคุ้มกันต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร

โดยจากการสนทนากลุ่ม (2564) ได้สะท้อนการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่ไปปรับใช้ดังนี้

“...แต่แต่ละบ้านจะเน้นไปที่การพึ่งพาตนเองดูแลครัวเรือนของตนเองให้ได้ การนำทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ก็เปรียบเสมือนกับมีตลาดส่วนตัวอยู่หลังบ้าน...”

จากอดีตที่ชาวชุมชนนครป่าหมากทำนาข้าวเพียงแต่อย่างเดียว มาทำเกษตรผสมผสานตามแบบทฤษฎีใหม่ ส่งผลให้ครัวเรือนมีรายจ่ายที่ลดลงมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรนอกเหนือจากข้าวเฉลี่ยครัวเรือนละ 12,000-14,000 บาทต่อปี (มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2564)

กล่าวได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทุนในการจำกัดความต้องการของตน เป็นทุนจากทางสายกลาง เป็นทุนทางธรรมที่ชุมชนนครป่าหมากได้นำมาปรับใช้กับวิถีชีวิต ด้วยความ

พอดีพอประมาณนั้นเป็นเสมือนกับคาถากำกับใจให้ประมาณตน จำกัดความกระหายใคร่มีแห่งตน ละความเห็นแก่ตัว ไม่ยึดถือตัวกูของกูตามที่ท่านพุทธทาสได้กล่าวไว้ ควบคู่ไปกับการนำทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ ส่งผลให้ครัวเรือนสามารถเลี้ยงตนเองได้ บริหารจัดการน้ำกินน้ำใช้ในครัวเรือนได้ เมื่อตนเต็มความพอของตนไว้ได้ตลอด คนภายในชุมชนจึงเกิดสิ่งที่เรียกว่าการสะสมแต่พอควร เกิดสิ่งที่เรียกว่า การกินดีอยู่ดีในระดับครัวเรือน ส่วนเกินที่เหลือจึงกลายเป็นของส่วนรวม อันเป็นจุดเริ่มต้นของการร่วมแรงร่วมใจกันบริหารจัดการน้ำภายในชุมชน หรือเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดธัมมิกสังคมนิยมในการบริหารจัดการน้ำภายในชุมชน

ความรักสามัคคีกับการบริหารจัดการน้ำ

จากการสนทนากลุ่ม (2564) พบว่า ชุมชนนครป่าหมากมีจุดเด่น คือ ความรักสามัคคีดังความต่อไปนี้

“...เรามีจุดเด่นของเราคือเราไม่ทะเลาะกัน จุดนี้ที่นำพาให้การบริหารจัดการน้ำเกิดขึ้นได้โดยมีประสิทธิภาพมาก ทำให้ประสบความสำเร็จ ประชาชนต้องมีความสามัคคีกันการพัฒนาแหล่งน้ำจึงทำได้ นี่คือข้อดีของนครป่าหมาก คือ เราไม่ทะเลาะกัน...”

จะเห็นได้ว่าชุมชนนครป่าหมากมองว่าจุดเด่นที่สำคัญของชุมชน คือ ความสามัคคีของคนภายในชุมชน ความรักสามัคคี คือ ทugendธรรมในสังคมที่เรียกว่า เมตตาธรรม ความเมตตาในทางสากลก็คือ ความรัก เมื่อความรักเกิดขึ้นแก่คนหมู่มากในชุมชนสังคมจึงเป็นความสามัคคี เช่นนี้ สังคมที่รู้จักสามัคคีกันแบบชุมชนนครป่าหมาก จึงเกิดเป็นธัมมิกสังคมที่ทำงานร่วมกัน บริหารจัดการน้ำร่วมกันเพื่อประโยชน์สุขของชุมชน โดยมีการดำเนินกิจกรรมในการบริหารจัดการน้ำที่ดำเนินภายใต้ความรักสามัคคีดังต่อไปนี้

สถาบันในการบริหารจัดการน้ำ ชาวชุมชนนครป่าหมากจากการสนับสนุนของมูลนิธิอุทกพัฒน์ ได้ร่วมกันจัดตั้งกลุ่มบริหารจัดการน้ำ โดยมีสมาชิก มีประธาน กรรมการ เลขานุการ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน แล้วจึงร่วมกันออกกฎระเบียบที่ว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำของชุมชน แต่ละภาคส่วนมีหน้าที่ทำอะไรบ้าง ในปีหนึ่งจะมีประชุมกันทุกเดือน อันทำให้เกิดสถาบันในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนขึ้นมา

แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเริ่มจากการร่วมกันรวบรวมการใช้ประโยชน์ที่ดินว่าแต่ละครัวเรือนแต่ละหมู่บ้านมีการใช้ที่ดินรูปแบบใดบ้าง ตลอดจนมีพืชชนิดใดที่จะได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมบ้าง ควบคู่ไปกับการใช้แผนที่ชั้นความสูงและแผนที่น้ำท่วมปี พ.ศ. 2554 มาร่วมกันวิเคราะห์ว่า น้ำจะผ่านพื้นที่ไหนมากน้อยเพียงใด พื้นที่ใดจะประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ แต่ละพื้นที่จะได้รับผลกระทบขนาดไหนแล้วจึงมาจัดทำเป็นแผนที่เพื่อรองรับจัดการกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น

แผนในการบริหารจัดการน้ำ จากแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ชุมชนก็จะร่วมกันวิเคราะห์ว่าพื้นที่ใดจะเกิดภัยแล้งและภัยจากน้ำหลากในช่วงเวลาใดบ้าง ร่วมกันขุดลอกเส้นทางน้ำทั้งหมดในตำบลทั้งเส้นทางน้ำสายหลักและสายรอง ร่วมกันวิเคราะห์ต้นทุนของน้ำในพื้นที่อัน

ได้แก่ 1) ต้นทุนน้ำจากน้ำฝนร่วมกันประเมินว่าปีหนึ่งจะได้กี่ลูกบาศก์เมตร จะสามารถเก็บและจัดการน้ำแค่ไหน อย่างไร 2) ต้นทุนน้ำจากน้ำหลาก ร่วมกันบริหารจัดการไม่ให้เกิดการท่วมขัง พร้อมกับการเก็บน้ำสำรองกักเก็บไว้เพื่อบรรเทาปัญหาในหน้าแล้ง

แผนเผชิญเหตุอุทกภัย จากแผนที่ขึ้นความสูงและแผนที่น้ำท่วมปี พ.ศ. 2554 ทำให้เกิดแผนที่อพยพเวลา น้ำท่วม แผนที่นี้จะบอกตำแหน่งที่ตั้งแต่ละหมู่บ้าน เส้นทางน้ำหลัก เส้นทางน้ำรอง สถานที่ราชการที่สำคัญ และจุดอพยพที่ตรงไหนบ้าง ชุมชนจะร่วมกันติดป้ายระดับน้ำในเส้นทางน้ำเข้าและเส้นทางน้ำออก จุดใดเป็นเส้นทางน้ำ จุดไหนที่น้ำจะขึ้นสูง ทั้งนี้แต่ละหมู่บ้านจะจัดเวรยามเฝ้าระวังตลอดเวลา มีระบบในการสื่อสารในการรายงานระดับน้ำ เพื่อที่จะสามารถทำการอพยพได้อย่างทันท่วงที (มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2564; การสนทนากลุ่ม, 2564)

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมในการบริหารจัดการน้ำที่ดำเนินภายใต้ทุนจากรักสามัคคี คือ ทุนจากความเมตตาอันเป็นทุนอยู่ในพระศาสนาอยู่แล้ว และได้ถูกนำมาใช้จนทำให้การบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมากให้เป็นไปอย่างราบรื่น ภายใต้ทุนจากรักสามัคคีนั่นก็ได้พบกับกิจกรรมที่เสริมสร้างและพัฒนาทุนดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่องภายในชุมชน อาทิ งานสงกรานต์ งานแห่เทียนพรรษา ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีหว่านทานลูกมะกรูด อันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน นอกจากนี้ชุมชนนครป่าหมากยังมีกิจกรรมที่เสริมสร้างและพัฒนาทุนจากรักสามัคคีของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำของชุมชนโดยตรง ได้แก่ ประเพณีการลอยกระทง ประเพณีการแข่งขันเรือ และกิจกรรมคลองพัฒนาซึ่งเป็นกิจกรรมที่คนภายในชุมชนจะร่วมแรงร่วมใจกันขุดลอกพัฒนาแหล่งน้ำของชุมชน (การสนทนากลุ่ม, 2564)

กล่าวได้ว่า การที่ชุมชนนครป่าหมากร่วมกันบริหารจัดการน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นเกิดมาจากทุนทางธรรมคือ ความเมตตา ซึ่งก็คือ ความรักสามัคคีที่มีอยู่ภายในชุมชน อันเป็นธัมมิกสังคมนิยมที่ประกอบกิจการเพื่อส่วนรวมด้วยเมตตาธรรม ทั้งนี้กิจกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ภายในชุมชน ต่างก็เป็นกิจกรรมที่ทำให้คนภายในชุมชนมารวมตัวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมแรงร่วมใจกัน ก่อให้เกิดการกระชับความรักสามัคคีที่มีอยู่ภายในชุมชนให้ก่อตระหวัดรัดเกลียวเหนียวแน่นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ปัจจัยหนึ่งที่มองข้ามไม่ได้ในการส่งเสริมทุนจากเมตตาธรรม คือ ทุนจากทางสายกลาง จากความพอเพียงทั้งในเชิงอุดมการณ์และการปฏิบัติ อันทำให้ครัวเรือนรู้จักประมาณตน ไม่เบียดเบียนตนเองไม่เบียดเบียนผู้อื่น เกิดความกินดีอยู่ดี เมื่อคนกินดีอยู่ดีแล้วก็ย่อมที่จะก่อให้เกิดความรักความเมตตาเหนือไปกว่าคนที่ยังลำบากอยู่ เมื่อคนกินดีอยู่ดีแล้วก็ย่อมที่จะก่อให้เกิดความรักความเมตตาเหนือไปกว่าคนที่ยังไม่พอ

การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมกับการบริหารจัดการน้ำ

การทำเพื่อประโยชน์เพื่อส่วนรวมก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนนครป่าหมากประสบความสำเร็จ ดังจะเห็นได้จากการสนทนากลุ่ม (2564) ต่อไปนี้

“...อย่างการขุดคลองจากตรงนี้ไปวัดสามเรือนถ้าคนไม่ให้ที่ เราจะไปขุดได้อย่างไร พื้นที่อื่นก็มีปัญหานี้ครับคือ คนไม่ให้ที่ แต่คนคร่ำพามากนี้เขาอุทิศที่หมดครับ อย่างคลองกว้าง 45 เมตร ผ่านถนนเข้าไปในนาเขาอย่างน้อย 10 เมตร เราก็จ้างพื้นที่เขา เราขุดคลองเพื่อเอาดินมาทำถนนเพื่อสัญจรไปมา คนพืชทางการเกษตรได้หมด...ถ้าไม่อุทิศที่ ไม่เสียสละที่ คุณก็ไม่ได้ ของเรามีความร่วมมือที่ดีมากครับ...”

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนคร่ำพามากมีลักษณะที่แตกต่างไปจากชุมชนรายรอบตรงที่ การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ด้วยทุนจากการเสียสละที่ได้ถูกนำออกมาใช้เพื่อกิจการต่างๆ ของชุมชน อันสะท้อนให้เห็นว่า ชาวชุมชนคร่ำพามากละซึ่งตัวกูของกู เสียสละส่วนเกินเพื่อประโยชน์สุขของสังคมส่วนรวม อันเป็นไปตามหลักการของธัมมิกสังคมนิยม โดยจะแบ่งลักษณะของการเสียสละเพื่อส่วนรวมในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนคร่ำพามากได้ดังนี้

การเสียสละแรงกายเพื่อส่วนรวม ชาวชุมชนคร่ำพามากต่างก็ได้ร่วมกันผลักดันให้เกิดสถาบันในการบริหารจัดการน้ำ มีกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน มีการประชุมระดมสมองเป็นระยะเพื่อรวบรวมปัญหาและข้อมูลต่าง ๆ มาพัฒนาการบริหารจัดการน้ำของชุมชน ชุมชนยังได้ร่วมกันพิจารณาว่าในแต่ละพื้นที่ที่จะเกิดภัยแล้งและภัยจากน้ำหลากในช่วงเวลาใดบ้าง นอกจากนี้คนภายในชุมชนยังได้ร่วมกันสำรวจและขุดลอกคูคลองต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ เพื่อรองรับปัญหาน้ำท่วมน้ำแล้งในชุมชน และในยามที่เกิดอุทกภัยคนในชุมชนก็จะเสียสละแรงกายกันเฝ้าระวัง ร่วมกันเป็นเวรยามเฝ้าระวังและแจ้งเตือนระดับน้ำที่อาจจะไหลหลากสู่พื้นที่ในชุมชน

การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม เมื่อชุมชนมีกฎเกณฑ์กติกาในการบริหารจัดการน้ำร่วมกัน คนในชุมชนจึงต้องเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน อย่างในกรณีของการทำนา ชุมชนจะกำหนดร่วมกันให้ทำนาปีละ 2 ครั้ง นาปีกับนาปรัง เพราะว่าจะต้องรักษาระดับน้ำไว้ที่ความลึก 1.5 เมตร เพื่ออนุรักษ์พันธุ์ปลา และรักษาน้ำไว้ใช้ให้ได้ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะเดือนมีนาคม-เมษายน จะมีการบริหารจัดการน้ำที่เข้มข้นเพราะว่าเป็นฤดูแล้ง ซึ่งครวเรือนโคจะทำนาครั้งที่ 3 ก็ได้ แต่ต้องบริหารจัดการน้ำด้วยแหล่งน้ำของแต่ละครัวเรือนเองไม่ให้กระทบกับทรัพยากรน้ำของชุมชน กอปรกับชาวบ้านยังได้ร่วมกันเสียสละที่ดินเพื่อขุดคลองของชุมชน (มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2564; การสนทนากลุ่ม, 2564)

นอกจากนี้จากการสนทนากลุ่ม (2564) ยังได้มีการสะท้อนถึงความเสียสละของผู้นำชุมชนในการทำงานร่วมกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ดังต่อไปนี้

“...ผู้นำชุมชนต้องมีความพร้อมเสมอที่จะช่วยเหลือชาวบ้าน ซึ่งตำบลอื่น ๆ เขาไม่มีความพร้อมในเรื่องนี้ เขาไม่มีการเสียสละที่จะอุทิศตน...เพราะฉะนั้นการบริหารจัดการน้ำจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อพื้นที่และท้องถิ่นต้องรวมตัวกันให้ได้ เป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยภายใน ถ้าไม่ร่วมมือกันก็ทำไม่ได้...”

กล่าวได้ว่าชาวชนคร่ำพามากและผู้นำชุมชนต่างก็มีธรรมในการเสียสละเพื่อส่วนรวมเป็นทุนอยู่ภายในชุมชนอยู่แล้ว เมื่อคนภายในชุมชนต่างก็ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง รู้จักพอ

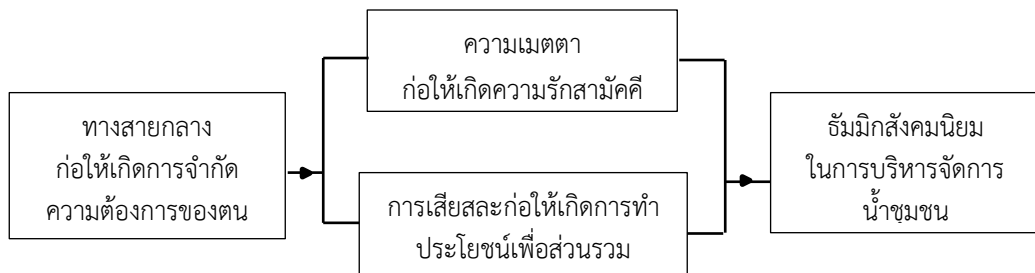
ความพอนี้เองก็จะทำให้ไม่เกิดการสะสมจนเกินงาม ส่วนที่เหลือส่วนที่เกินก็จะถูกคืนสู่สังคม คล้ายคลึงกับการที่ทางสายกลาง ความพอเพียงเป็นฐานสำคัญของความรักสามัคคีฉันใดก็ฉันนั้น นอกจากนี้ทุนจากการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมก็ได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากกิจกรรมที่เกิดมาจากการร่วมแรงร่วมใจของชุมชน เช่นเดียวกับในกรณีของความรักสามัคคี โดยเมื่อพิจารณาถึงการยอมรับกฎเกณฑ์ในการทำนาที่ชุมชนจะต้องทำนาเพียงสองครั้งต่อปีเพื่อ สงวนน้ำไว้ใช้แก่ชุมชนส่วนรวมทั้งปีนั้น สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมากนั้นเป็นธัมมิกสังคมนิยมที่ละความเป็นตัวกูของกู เสียสละเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม อันต่างไปจากอหัมมเสรีนิยมที่หังการอวดอ้างความเป็นเสรีอย่างไร้ธรรม ตามกฎป่าแบบทุน คือมือใครยาวสาวได้สาวเอา ชาวบ้านก็อาจจะแย่งกันชักน้ำเข้านามาทำนาให้ได้ผลประโยชน์สูงสุด ภายใต้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัด ก่อให้เกิดความร่ำรวยบนความล้มเหลวของชุมชน ร่ำรวยบนความล่มสลายของทรัพยากร อันเป็นการมองข้ามธรรม มองข้ามประโยชน์สุขของสังคมโดยรวม

อภิปรายผลการวิจัย

การบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมากประสบความสำเร็จเกิดมาจากองค์ประกอบที่สำคัญก็คือ การเป็นธัมมิกสังคมนิยม ด้วยการใช้ทุนจากธรรมที่มีอยู่ในสังคมร่วมกันบริหารจัดการน้ำภายในชุมชน โดยเริ่มจากนำทุนจากทางสายกลาง คือ ความพอเพียง จำกัดความต้องการของตน มาใช้ในการดำเนินชีวิต พร้อมกับนำทฤษฎีใหม่มาปรับใช้ ส่งผลให้เกิดความกินดีอยู่ดี เกิดการบริหารจัดการน้ำกินน้ำใช้ในครัวเรือน เมื่อครัวเรือนเกิดสุขก็ย่อมจะเกิดความเมตตาและเสียสละส่วนเกินแก่ส่วนรวม อันเป็นความรักสามัคคีเป็นประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม ชาวชุมชนร่วมกันเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังใจ กำลังทรัพย์ ตลอดจนทรัพยากรอื่นๆ เพื่อร่วมกันบริหารจัดการน้ำภายในชุมชนจนประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของขวัญภา สุขคร (2557) ที่พบว่าชาวชุมชนบ้านกิวท่าล่าง-ท่าใต้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ได้ร่วมกันบริหารจัดการน้ำ และทำฝายของชุมชนจนประสบความสำเร็จด้วยความเสียสละของคนภายในชุมชน อันเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของณพพงศ จันจุฬา (2552) ที่พบว่า ความรักสามัคคีและเสียสละของคนภายในชุมชนเป็นปัจจัยหนึ่งของความสำเร็จในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนกาเยาะมาตี อย่างไรก็ตามจากผลการศึกษาของขวัญภา สุขคร (2557) และณพพงศ จันจุฬา (2552) ต่างก็ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงทุนทางธรรมที่มีอยู่ในชุมชนว่า มีความสัมพันธ์อย่างไรในการบริหารจัดการน้ำ สิ่งใดเป็นเหตุเป็นปัจจัยที่สนับสนุนทุนทางธรรมนั้นๆ ในการผลักดันให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันบริหารจัดการน้ำภายในชุมชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ อันเป็นสาเหตุจากทุนทางธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนที่ก่อให้เกิดธัมมิกสังคมนิยมในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมาก ที่เรียกว่า กลไกเชิงสาเหตุแห่งธัมมิกสังคมนิยมในการบริหารจัดการน้ำชุมชน ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2 กลไกเชิงสาเหตุแห่งธัมมิกสังคมนิยมในการบริหารจัดการน้ำชุมชน

จากการศึกษาได้พบทุนทางธรรมที่มีอยู่ในสังคมอันได้แก่ 1) การจำกัดความต้องการของตน เกิดจากทุนทางธรรม คือ ทางสายกลาง 2) ความรักสามัคคี เกิดจากทุนทางธรรม คือ ความเมตตา 3) การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เกิดจากทุนทางธรรม คือ การเสียสละ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์แล้วพบว่า ทางสายกลาง เป็นปฐมเหตุ เป็นทุนทางธรรมที่จำกัดความต้องการของปัจเจกชน ควบคู่ไปกับการนำทฤษฎีใหม่ในฐานะภาคปฏิบัติอันทำให้ครัวเรือนมีความเป็นอยู่ที่ดีและสามารถจัดการน้ำกินน้ำใช้ภายในครัวเรือนได้ เกิดความพอ เกิดการละตัวของกู นำไปสู่ผลแรก ได้แก่ ความรักสามัคคี อันเกิดมาจากทุนทางธรรม คือ ความเมตตา นำไปสู่ผลที่สอง ได้แก่ การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม อันเกิดมาจากทุนทางธรรม คือ การเสียสละ โดยทั้งความรักสามัคคี และการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ซึ่งทั้งสองตัวชี้วัดนี้ต่างก็มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมและสนับสนุนความรักสามัคคีและการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ธรรมเหล่านี้เป็นสาเหตุให้เกิดธัมมิกสังคมนิยมที่สัมพันธ์กับความสำเร็จในการบริหารจัดการของชุมชนนครป่าหมาก

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัย พบว่า ความร่วมแรงร่วมใจในการบริหารจัดการน้ำของชุมชนนครป่าหมากจนประสบความสำเร็จ เกิดมาจากความเป็นธัมมิกสังคมนิยม อันมีทุนทางธรรมที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นองค์ประกอบ ได้แก่ ทางสายกลาง ซึ่งสัมพันธ์กับการจำกัดความต้องการของตน ความเมตตา ซึ่งสัมพันธ์กับความรักสามัคคี การเสียสละ ซึ่งสัมพันธ์กับการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ดังนั้น ชุมชนอื่น ๆ ที่มีปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ นำไปปรับใช้โดยคนภายในชุมชนจะต้องร่วมกันดึงเอาทุนทางธรรมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนออกมา เพื่อผลักดันให้เกิดความพอใน

ระดับครัวเรือน ละซึ่งตัวกูของกู รู้รักสามัคคี เสียสละเพื่อส่วนรวม ร่วมแรงร่วมใจกันบริหาร จัดการน้ำในแต่ละชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญภา สุขคร. (2557). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดทำฝายชะลอน้ำ กรณีตัวอย่างชุมชนบ้าน กัวท่าล่าง-ท่าไต้ ตำบลบ้านกัว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. *วารสารวิจัย มสศ สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 255-267.
- ฐกร กาญจน์จิระเดชและคณะ. (2561). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำ อย่างยั่งยืนของจังหวัดอุทัยธานี ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารสันติศึกษา บริหารศน์ มจร*, 6(2), 537-552.
- ณพวงศ จันจุฬา. (2552). การจัดการน้ำแบบรัฐและแบบชาวบ้านในพื้นที่ตำบลกาเยาะมาตี อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 6(1), 28-41.
- พระธรรมโกษาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2548). *ธัมมิกสังคณนิยม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพ ใจ.
- มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). *การบริหารจัดการน้ำโดยชุมชนตามแนว พระราชดำริ*. กรุงเทพฯ: สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การ มหาชน).
- มูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2564). *ชุมชนนครป่าหมาก*. สืบค้น 10 มิถุนายน 2564, จาก <https://www.utokapat.org/>.
- สมาชิกชุมชนนครป่าหมาก. (2564, 6 เมษายน). [การสนทนากลุ่ม].
- ไสว บุญมา. (2549). *โต้คลื่นลูกที่ 4 เมื่อความพอเพียง คือ คำตอบ*. กรุงเทพฯ: บริษัทเนชั่น มัลติมีเดียกรุ๊ปจำกัด (มหาชน).
- อภิชัย พันธเสน. (2558). *พุทธเศรษฐศาสตร์ วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์กับ เศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับ ลิชซิงจำกัด (มหาชน).
- The Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (2015). *The Philosophy of Sufficiency Economy*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing PLC.